

Världen saknas i den svenska debatten

Del 1 av 2.

"Väldigt tråkiga" svenska kultursidor

Hur mår den svenska kulturjournalistiken? Inte särskilt bra om man får tro den danske kulturjournalisten Andreas Harbsmeier. Harbsmeier är bland annat kritisk mot den konsensuskultur som han menar präglar svensk kulturjournalistik.

Andreas Harbsmeier

Ett medgivande; inledningsvis erbjuder uppdraget att under tre veckor läsa svenska dagstidningars kulturbevakning en behaglig paus från den säregna blandning av livsstilsjournalistik och dåraktig reproduktion av kulturella stereotyper som danska tidningar ägnar sig åt. I Sverige pågår ingen bitter kulturkamp. Inget maniskt sysslände med islam, ingen upphetsad debatt om det nationella kulturarvet och inga krav på en svensk kulturkanon. Ingen debatt överhuvudtaget?

Sett från Köpenhamn är den svenska kulturbevakningen måttfull, pålitlig och - faktiskt väldigt tråkig.

För vad står egentligen på spel? Skenbart inte särskilt mycket, om man ska tro de svenska dagstidningarnas kulturbevakning. I och för sig är fem tidningar i tre veckor ett något smalt urval för att sätta sig till doms över den samlade svenska kulturkritiken. Å andra sidan bör det vara kulturkritikerns uppgift att närma sig sitt objekt för att försöka kritiskt värdera och komma bakom det. Låt oss se lite närmare på detta.

Vid en första genombläddring är det påfallande hur likartad kulturbevakningen är i de olika tidningarna. Jag upptäcker inga ideologiska skillnader, från Aftonbladet till Svenska Dagbladet. Alla tidningarna verkar drivas av samma liberala upplysningstradition och har både begåvade och välskrivande skribenter. Självfallet skiljer sig prioriteringar, layout och målgrupper, men jämför man med den danska mediesituationen - där partipressen är så gott som återinförd och valet av tidning också innebär val av en viss ideologi - så är likriktningen slående. I Sverige härskar en bred konsensus - åtminstone om man ser till kulturbevakningen. Det är konsensuskultur mot skyttegravskrig.

Men låt oss ta dem en och en. *Svenska Dagbladets* kulturdel är omfångsmässigt den största. Frågan är dock vad de får ut av sina många spaltmeter? En tredjedel utgörs av annonser, tv- och bioprogram samt korsord. Merparten av resterande utrymme består av recensioner och anmälningar av aktuella böcker, filmer och kulturhändelser. Endast en väldigt liten del är förbehållet den egentliga kulturkritiken, i form av essäliknande artiklar som subjektivt försöker avslöja och redogöra för ett visst kulturfenomen.

Mycket av spaltutrymmet så här före jul upptas av rekommendationer ur det gångna årets

kulturutbud. Man har till och med valt att omtala nästa års ännu outkomna utgivning. Med lite tur kan läsaren alltså få ta del av presentationer av samma bok eller cd hela tre gånger; som en föranmälan innan den utkommer, på utgivningsdagen och så i årskrönikan vid årets slut - och då är det ju inte så mycket plats över till allt det andra. Sett till Svenska Dagbladet har förlagens PR-avdelningar gjort ett mycket gott arbete.

I *Expressen* har det sparsamma urvalet från kulturens värld placerats i början av tidningen. Det ser i förstone ut som en stark prioritering av kulturmaterial, men bara tills jag inser att detta begränsar sig till två sidor i hela tidningen: placering som kompensation för nästan total avsaknad av kulturbevakning. I *Aftonbladet* gör sig i stort sett samma fenomen gällande. I rättvisans namn skall dock sägas att kvaliteten på den sparsamma kulturbevakningen i dessa båda kvällstidningar är alldeles utmärkt. Såväl *Expressen* som *Aftonbladet* tar del i den internationella kulturdebatten och lyckas på det begränsade utrymme som står till buds sätta politiska ämnen i en kulturell kontext.

Dagens Nyheter och *Göteborgs-Posten* går mer ambitiöst till väga. Här råder hög kvalitet på recensioner och anmälningar. I båda tidningarna kompletteras dock detta av diverse annat. I DN håller det uppslag som vinjetteras "Idé och kritik" genomgående hög nivå, medan man i GP valt att krydda weekendkulturmaterial med mer uppseendeväckande livsstilskulörta rubriker som "Så får du stjärnornas stil" eller "Tantra för mig är att vara sann mot mig själv" (2/12). Här kan man verkligen tala om bredd i kulturbevakningen!

Det är dock uppenbart att alla tidningarna, med *Aftonbladet* som konsekvent undantag, generellt arbetar med ett förhållandevis smalt kulturbegrepp - om de nu överhuvudtaget arbetar med ett …? Kulturjournalistikens rum ser starkt begränsat ut. Och "kultur" är i bred bemärkelse det samma som "konst" på de svenska kultursidorna.

Jag letar förgäves efter de breda analyserna av bevekelsegrunder och tendenser, efter den kulturkritik som inte tar något för givet men försöker komma bakom kulturproduktens intentioner, drivkrafter och bevekelsegrunder. Jag letar också med några få undantag förgäves efter den engagerade skribent som kommenterar och fördjupar politiska problemformuleringar eller internationella debatter. Var finns de någonstans? Av allt att döma är den svenska kulturbevakningen drabbad av samma problem som så många andra i den hårt ekonomiskt pressade globala tidningsvärlden.

Begränsade resurser betyder att färre skribenter ska producera mer. Besvärliga, dyra och kompromisslösa skribenter som kan bidra med överraskande och nya perspektiv blir lätt en bristvara när kulturkritiken reduceras till det snabbaste, lättaste och billigaste: presentation och värdering av lokala kulturprodukter.

Särskilt slående blir detta självfallet under julmånaden, då exempelvis Svenska Dagbladet i sin söndagskulturdel (9-15/12) avsätter nästan hela utrymmet åt sina kritikers presentationer av årets bästa böcker. I *Dagens Nyheter* (13/12) förkunnar man förbehållslöst: "Problem att hitta julklappar? På dn.se/kulturklappar hittar du alla tipsen från DN:s kulturredaktion".

Där har vi den renaste formen! Kulturkritik förvandlad till avancerad varutkatalog för köpvilliga läsare.

Missförstå mig inte. Tidningarna ska självklart också erbjuda överblickar och ge kritiska analyser av de kulturprodukter, som av den ena eller andra anledningen kommer till landet. Tidningarna ska också ge inblick i konstvärlden och förmedla upplevelser. Och, om man bara bortser från allt som händer utanför Sverige, så befinner sig den svenska bevakningen här i topp (i klass med exempelvis det bästa i tysk press). Men det räcker inte.

Kulturkritiken ska också erbjuda vad man skulle kunna kalla en "kritisk livstolkning". Den ska analysera och ge perspektiv på de sätt vi människor kommer tillsammans och våra relationer till världen omkring. Det verkar som om den samlade svenska kulturkritiken har beslutat sig för att den nästan uteslutande har ansvar för kulturprodukterna (med få men klart kvalificerade undantag i exempelvis *Dagens Nyheter*). I slutändan innebär detta att den

svenska kulturbevakningens innehåll styrs av förlagens, teatrarnas, film- och skivbolagens pr-avdelningar.

Att "produktkatalogiseringen" givits så stort utrymme kan vara en bidragande förklaring till att kultursidorna numera i så begränsad utsträckning utgör det reflektionsrum för nyhetsförmedlingen som de åtminstone tidigare var och på sina håll fortfarande är. Borde inte kulturkritiken vara den plats där den dagliga nyhetsfloden fick sitt reflektionsdjup och den politiska opinionen sina kvalificerade med- och motspelare?

Det är inte för att jag vill införa det danska tillståndet i den svenska pressen eller direkt anklaga svensk offentlighet för att vara en hämmande "anständighetskultur". Men intrycket är onekligen något diffust.

De teman som dominerat i den danska kulturdebatten de senaste månaderna (och åren), har varit uppgörelsen med den radikala vänstern och den mycket dominerande diskussionen om islam. Den senare har utvecklats till ett slags för eller emot, där "för" representerar tron på att islam och demokrati kan samexistera, medan "emot" hävdar att islam är helt oförenligt med västlig demokrati. Ska jag tro tre veckors svenska kultursidor är det mildt sagt långt mindre besvärliga teman som präglar den offentliga debatten. Det kan handla om huruvida Doris Lessing kommer eller inte kommer till Stockholm för att personligen ta emot sitt Nobelpris (i alla tidningar!) eller hur många miljoner som Jerry Seinfeld tjänar om året (i alla tidningar!). Och det kan, när det går riktigt hett till, handla om att Jan Guillou har sagt något lite oanständigt - gärna om en kvinnlig kollega (i alla tidningar!). I detta ljus är det lätt att påstå att den danska debatten - hur präglad den än är av kulturella stereotyper och en särpräglad form av borgerlig övergivenhet - är betydligt mer i fas med vad som pågår i övriga Europa. Det är konsensuskultur mot skyttegravskrig.

Ingen törs sätta något på spel - kanske för att det just nu inte finns något att sätta på spel? Jag kan spåra en viss självbelåtenhet i det svenska kulturlandskapet, och ser en överhängande risk för att konflikträdslan ska urholka kulturkritiken så att den till slut enbart handlar om rena produktvärderingar. Fast kanske är allt så bra och välfungerande i det svenska samhället att det inte finns något behov av kulturkritik? Det är ju inga dödskrampar här som i den gälla danska kulturdebatten, snarare en form av långsam död där man i apatins dimma lutar sig mot konsumentupplysningens trygga plattform. Kunde man i stället kombinera den danska islamdebattens engagemang och diskussionslusta med den svenska kulturbevakningens relativa otadlighet, skulle det kunna bli verkligt intressant. Och om man på köpet mer konsekvent öppnade sidorna för ett internationellt perspektiv, skulle det utan tvivel bli mer än bara ställvis intressant.

Översättning: Ingrid P Bosseldal

ANDREAS HARBSMEIER

Född: 1978.

Bor: I Köpenhamn.

Arbetar som: Fram till årsskiftet som chefredaktör för den danska utgåvan av det europeiska kulturmagasinet Lettre International, tidningens sista nummer kom ut i november. Arbetar också som kritiker för Danmarks Radio och Dagbladet Information. Har tidigare varit programkonsulent för CPH:DOX (Köpenhamns internationella dokumentärfilmfestival).

Har Andreas Harbsmeier rätt i sin kritik?

Läsarnas kommentarer

Det finns 4 kommentarer

Absolut

inlägg av: En som läser/ser på annat än svenskt.... 2008-01-14 12:19

Se bara andra länders nyhetsrapportering. Den ger helt klart mycket mer information om "omvärlden/världen" än den svenska. Sverige är en ankdamm och är "tjätig" och informerar t ex om väldigt provinsiella händelser i sina huvudnyheter. Man får nästan känslan av att det finns en avsikt med att inte låta svensken få information... det känns som censur, ju mindre svensken vet desto bättre. Detta gäller naturligtvis också kulturjournalistiken...

Som fin musik

inlägg av: Henrik 2008-01-14 12:13

En mycket bra skriven text.

Frukten av det kulturklimat som regerar i Sverige är filmer som tre solar etc..

Kulturtävlan

inlägg av: Pelle 2008-01-14 11:02

Svensk kultur består idag enbart av en tävling om vem av kulturarbetarna som kan vara störst motståndare till kulturministern.

Jodå.

inlägg av: Johan 2008-01-14 10:49

Andreas har rätt! Och i och med virrpannan Johan Staël von Holsteins framfart i kulturrådet så kommer väl snart alla de smalare medierna som Andreas nämner fortfarande håller på med vettig kulturjournalistik tappa allt presstöd. Hoppas dagstidningarna skärper sej då men det är väl knappast